

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI

**UNIVERSITATEA "DUNĂREA DE JOS" DIN
GALAȚI**

TEZĂ DE DOCTORAT

(Rezumat)

**Tematizarea identității
în literatura Europei Centrale**

**Conducător științific:
Prof. univ. dr. Doinița Milea**

**Doctorand:
Georgiana M. Ciobotaru**

**Galati
2012**

CUPRINS

EUROPA CENTRALĂ. PROFIL IDENTITAR.....	5
Capitolul 1. PROBLEMATICA EUROPEI CENTRALE.....	8
1.1. Elemente definitorii, specificitate, aspecte.....	8
1.1.1. Europa Centrală între oglinzi paralele: Definiții. Mișcarea ideilor istorice.....	8
1.1.2. Mișcarea ideilor culturale.....	12
1.1.3. Perspective ale intelectualilor central-europeni asupra Mitteleuropei Reflectare poliedrică.....	16
1.2. Raportul Centru-margine. Proiecții ale marginalității.....	20
1.2.1. Imaginea centrului imperial -Viena.....	21
1.2.2. Periferiile imperiale: Banatul-Tișișoara, Bucovina-Cernăuți, Praga, Trieste, Vilnius, Galiția-Lvov/Lemberg.....	23
1.3. Identitate și alteritate - o încercare de defnire.....	32
1.3.1. Identitate națională și repere culturale în context central-european.....	37
1.3.2. Problematika iudaică și Europa Centrală.....	41
1.4. Fenomenul exilului-definiție, tipologii. Exilul literar românesc : atitudini în exil, identitate culturală în patria-adoptivă	42
1.5. Literatura central-europeană. Aspecte comune, defnitorii.....	47
1.5.1. Teme recurente în creațiile literare central-europene.....	47
1.5.2. Miturile și imaginarul literar și cultural central-european	58
1.6. Generațiile și circulația modelelor. Repere literare și profiluri identitare românești.....	76
Capitolul 2. Literatura Europei Centrale. Teme ale literaturii central-europene.....	82
2.1. Experiența exilului.....	83
2.2. Condiția evreilor.....	110
2.3. Istoria.....	124
2.4. Centrul.....	147
2.5. Identitatea.....	159
2.6. Memoria spațiului de origine.....	174
2.7. „Gândirea captivă”.....	188
Capitolul 3. Literatura română de aderență central-europeană.....	197
3.1. Imaginarul tematic central-european.....	197
3.1.1. Ioan Slavici și spațiul mitteleuropean.....	198
3.1.1.1. Valorile imperiale.....	198

3.1.1.2. Tematica central-europeană reflectată în proza slaviciană.....	199
3.1.1.3. Discursul identitar al lui Ioan Slavici în textele confesive și în publicistică	211
3.1.2. Liviu Rebreanu.....	215
3.1.2.1. Scriitura rebreniană și fascinația imperiului agonice.....	215
3.1.2.2. Construcții identitare în proza rebreniană.....	217
3.1.2.3. Afirmarea identității în memorialistica și publicistica rebreniană.....	232
3.1.3. Lucian Blaga.....	239
3.1.3.1. Opera blagiană și modelul imperiului agonice.....	239
3.1.3.2. Despre centru și spațiu în filosofia blagiană.....	243
3.1.3.3. Proza autobiografică și imaginea centrului.....	246
3.1.4. Sorin Titel.....	254
3.1.4.1. Sorin Titel între provincie și Centru.....	254
3.1.4.2. Imaginea provinciei și afirmarea identității în proza titeliană.....	256
3.2. Exilul românesc.....	271
3.2.1. Emil Cioran.....	272
3.2.1.1. Profil identitar cioranian între Rășinari și Paris.....	272
3.2.1.2. Eseurile cioraniene un univers al insomniei și al disperării.....	273
3.2.1.3. Exilul - între reconstruirea identității și reconfigurarea imaginii paradisului pierdut cioranian.....	279
3.2.2. Herta Müller.....	300
3.2.2.1. Comunitatea germanofonă din Banat și afirmarea identității.....	300
3.2.2.2. Istoria și impactul acesteia asupra identității individului în opera Hertei Müller.....	301
3.2.2.3. Proiecții ale marginalității în opera din exil.....	304
CONCLUZII.....	319
BIBLIOGRAFIE.....	325
INDEX.....	350

Tematizarea identității în literatura Europei Centrale

- Rezumat -

Tematizarea identității în literatura Europei Centrale urmărește problematica identității ca element structurant în spațiul cultural central-european. Europa Centrală constituie un subiect complex ce a suscitat și încă suscită o serie de polemici ce reies din statutul său controversat, atât în ceea ce privește denumirea, cât și mișcarea ideilor istorice și culturale care i-au determinat un profil identitar aparte. Un prim argument în alegerea acestei teme l-a constituit actualitatea conceptelor definatorii. Analiza problematicii Europei Centrale are ca punct de plecare secolul al XIX-lea, odată cu cristalizarea Imperiului Habsburgic, continuându-se în secolul al XX-lea, subiectul bucurându-se de o perpetuă revitalizare și reconfigurare până în secolul al XXI-lea. Spațiul mitteleuropean este beneficiarul a numeroase studii de specialitate, atât din perspectiva geo-politică, cât și din cea culturală, mergând către o viziune integratoare. Problematika identității constituie un element structurat-supraordonator al planului cultural central-european. Analiza textelor reprezentative ale literaturii Europei Centrale a reliefat caracteristicile tematice definatorii ale spațiului literar central-european, dar și al celui românesc, ceea ce a permis o privire comparativă asupra modalității de construcție a diferitelor ipostaze identitare în plan ficțional, confesiv, publicistic.

Cuvintele-cheie care structurează lucrarea de față sunt următoarele: *identitate, alteritate, identitate multiplă, hibridizare, periferie, centru, marginalitatea, marginal, istorie, memorie, spațiul de origine, deplasare națională, mutații, modele culturale, exil, emigrație, interdisciplinaritate, texte confesive, imaginar, reflectare poliedrică.*

Subiectul culturii central-european este unul vast, punând în discuție opere de ficțiune, texte confesive și texte publicistice aparținând mai multor scriitori mitteleuropeni, români și străini. Demersul analitic este structurat pe trei capitole care surprind aspecte conceptuale, circulația ideilor și modelelor literare în spațiul central-european, metamorfozele temei identitare.

Primul capitol **Problematica Europei Centrale** ilustrează o primă direcție a cercetării care vizează sondarea minuțioasă a universului definitoriu pentru noțiunea de Europă Centrală, conturându-se modalitatea în care evoluția ideilor geopolitice și istorice, împletite cu cele culturale facilitează înțelegerea identității personale și de grup specifice acestei zone. Perspectivile multiple asupra Mitteleuropei conturează o reflectare poliedrică a acesteia, **Europa Centrală între oglinzi paralele: Definiții. Mișcarea ideilor istorice** fiind un subcapitol care ilustrează acest spațiu mitteleuropean ce evoluează neașteptat, dobândind un profil deosebit. Sintagme ca „geometrie variabilă”¹, „galaxie nebuloasă de vise”², „spațiu totodată fictiv și real”³ sunt definitorii pentru conturarea specificității îmbinării dintre un spațiu real identificabil și proiecția lui în imaginar. Europa Centrală este expresia multiplelor națiuni care au dorit să-și afirme identitatea, al căror liant este dat de fragilitatea teritoriului, de stratificarea acestuia, imaginea frontierei fiind tema care revine obsesiv. Dialogul punctelor de vedere, venind din interior, de la concepția lui Friedrich Naumann la cea a lui Matternich sau cea a lui Jacques Rupnik, reflectă un spațiu politic, social și cultural care se sprijină pe câteva centre radiante, precum Imperiul Habsburgic, Viena sau Praga.

Profilul cultural mitteleuropean este unul care îi conferă specificitate, stilul baroc impus prin intermediul Imperiului Habsburgic, conservat și afirmat, dinspre centru spre periferii, până târziu, conturează o paradigmă culturală

¹ Jacques le Rider, **Mitteleuropa**, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 15.

² Vladimir Tismăneanu, Mircea Mihăieș, **Vecinii lui Franz Kafka. Romanul unei nevroze**, Editura Polirom, Iași, 1998, pp. 17-33.

³ Ibidem.

inconfundabilă, deosebită de cea occidentală. Barocul, epoca Biedermeier și procesul modernizării de la începutul secolului al XX-lea evidențiază un tablou central-european distinct.

Un alt subcapitol al lucrării de față intitulat **Raportul centru-margine. Proiecții ale marginalității** demonstrează existența unei interferențe între cele două entități, între Centru și periferie, adesea al doilea concept preluând funcțiile centrului și afirmându-și identitatea. Această coordonată a analizei are în vedere modalitatea în care Centrul dialoghează cu periferia, conturându-se aspectul în care centralitatea se dezvoltă prin marginile sale, acestea din urmă fiind reparabile la nivel textual, depozitare de memorie culturală, dar și afectivă.

Subcapitolul **Identitate și alteritate – o încercare de definire** analizează modalitatea în care se construiește identitatea în acest spațiu eterogen, dar și cum se definește în raport cu alteritatea, cercetarea evidențiind aspectele caracteristice ale celor două concepte, dar și a modului în care acestea evoluează. Tot în acest subcapitol se demonstrează modalitatea în care evreitatea își construiește și își afirmă identitatea prin raportare la spațiul mitteleuropean, iudaicii evidențiind o manieră distinctă de a-și exprima marginalitatea. Evreii se află în strânsă legătură cu noțiunea de identitate, iar maniera în care aceasta se dezvoltă în plan mitteleuropean conferă specificitate zonei, discursul identitar al iudaicilor cuprinși între granițele Europei Centrale fiind unul dintre cele mai active.

Al patrulea subcapitol a urmărit problematica exilului, în general, dar și a celui românesc, în particular, și a celui mitteleuropean, inventariindu-se trăsăturile specifice ale acestui fenomen, accentul plasându-se pe deplasarea fizică pe care o resimte individul supus acestei experiențe, acesta presupunând, implicit, o deplasare identitară. Exilul, situație frecvent întâlnită în Europa Centrală a tuturor timpurilor, și nu numai, este un caz tipic de afirmare identitară, dar și de proiectare a marginalității, întrucât cel care emigrează își de-construiește și reconstruiește identitatea în raport cu ideea de teritoriu, dar și în raport cu noțiunea de idiom.

Fiecare exilat își exprimă explicit sau implicit opțiunea pentru atitudinea pe care o are într-o astfel de situație, acesta resimțindu-se adesea un marginal, proiecții ale marginalității sale fiind reperabile în plan ficțional, confesiv sau publicistic.

Indiferent de tipologia în care se încadrează, exilul presupune atât o criză în plan identitar, cât și o aventură o căutării sinelui, identitatea emigratului definindu-se în funcție de modalitatea în care individul se raportează la cei doi poli: țara natală și cea adoptivă, respectiv la cele două idiomuri. Exilații manifestă în perioada deplasării naționale o ruptură, o separare de sine, de țară, depunând eforturi în vederea unei noi reconstrucții identitare.

Subcapitolul **Literatura central-europeană. Aspecte commune, definatorii** urmărește maniera în care peisajul literar mitteleuropean se definește printr-o serie de teme comune, precum: istoria, memoria, identitatea, condiția evreilor, exilul, centrul, imaturitatea, frontiera, erezia, călătoria, provincia, toate acestea coexistând și interferându-se în spațiul literar amintit. O altă coordonată a demersului vizează miturile ce alcătuiesc imaginarul cultural al Europei Centrale care caracterizează raporturile interculturale ale acestui univers supus perpetuelor metamorfoze, sferă culturală care a cunoscut de-a lungul secolelor diverse ipostaze identitare. Națiunile tinere ale Mitteleuropei, după ce s-au eliberat de corsetul Imperiului Habsburgic, au manifestat, în primul rând, necesitatea creării și afirmării unor mituri care să le asigure cristalizarea identității, promovarea continuității. Cercetarea demonstrează că circulația modelelor reflectă similitudini, dar și sensibile diferențe în ceea ce privește modalitatea în care acestea se proiectează în planul ficțional sau în cel confesiv sau autobiografic mitteleuropean. În ceea ce privește literatura română, scriitorii aparținând unor generații biologice diferite, dar și cei care se raportează la aceeași generație afirmă un discurs identitar asemănător, propunând modalități similare de construire/deconstruire a identității.

Capitolul al II-lea, Literatura Europei Centrale. Teme ale literaturii central-europene, constituie o altă direcție a cercetării, aceasta vizând analiza

unor mari teme ale literaturii ca istoria și impactul asupra condiției individului, condiția exilatului, centrul, memoria spațiului de origine, condiția evreilor, autoexilul interior, gândirea captivă, și bineînțeles, elementul supraordonator, identitatea, surprinzându-se modalitatea în care ele se dezvoltă în creațiile aceluiași autor sau în cele ale unor autori diferiți. Scriitori de diferite naționalități din mozaicul de state ale Europei Centrale precum: cehii Franz Kafka și Milan Kundera, austriezii Joseph Roth și Hermann Broch, Robert Musil, Stefan Zweig, Gregor von Rezzori, polonezii Czesław Miłosz, Witold Gombrowicz și bulgarul Elias Canetti sunt cei care au fost selectați, fiind considerați reprezentativi pentru literatura mitteleuropeană, operele acestora reflectând temele dominante ale acestui spațiu, dar și o interferență a discursurilor național identitare.

Aceste teme reprezentative pentru imaginarul literaturii străine de aderență central-europeană încearcă să definească personalitatea scindată de experiența exilului. Exilul se reflectă în operele din țară, dar și în cele scrise pe parcursul emigrației de către scriitorii amintiți, la aceștia exilul, cu variantele lui, ca supratemă, apare atât în opera de ficțiune, cât și în cea confesivă sau publicistică. Fie că au refuzat să adopte idiomul țării adoptive, respingând ideea asimilării la cultura nou-întâlnită, fie că au împrumutat limba țării-gază interiorizând aspecte culturale cu care au intrat în contact, fie că au preferat să utilizeze ambele idiomuri, facilitând apariția și dezvoltarea unei identități multiple, scriitorii central-europeni au creionat în creațiile lor un exil generator al sentimentului marginalității. Cea de-a doua coordonată tematică analizată în capitolul de față, condiția evreilor, surprinde procesul cristalizării identitare a evreilor, un fenomen complex, iudaicii chiar dacă s-au exilat au preferat să rămână acasă și-au exprimat și ei marginalitatea, de cele mai multe ori, o dublă stare periferică. Istoria este o altă temă analizată într-un subcapitol distinct al lucrării, impactul ei asupra lumii interioare sau asupra statutului social, fiind aspecte definitorii pentru tema menționată. Fie că este vorba de istoria comună a micilor

națiuni din cadrul Monarhiei Austro-Ungare, fie că este vorba de cea individuală, a fiecărei comunități naționale în parte, această temă este reflectată în plan ficțional, dar și cel confesiv în clipele ei de glorie, dar și de agonie. Istoria este una care se grețează în memoria și în conștiința colectivității, dar și a individului, evoluând într-o *forma mentis*. Fiecare individ este componentă a Marelui Mecanism istoric, intrând sub incidența mersului implacabil al acestuia. Centrul constituie o temă recurentă a literaturii mitteleuropene, acesta apărând sub forma unei mișcări continue, mutilatoare de aspirații, între periferie și centralitate. Părăsirea, uneori forțată, a centrului inițial presupune identificarea altuia nou, care să-l substituie pe cel pierdut. Imaginea centralității se reflectă în opere prin intermediul unor simboluri, precum: marșul lui Radetzky, proiecția împăratului, cazarma, străzile, adesea circulare, și alte trasee interiorizate.

Subcapitolul **Identitatea** surprinde modalitatea în care evoluează acest element structurant al spațiului central-european, în general, dar și al celui literar, în particular, această temă coexistând și interferându-se cu exilul, evreitatea, memoria, istoria, centralitatea sau marginalitatea, surprinzând posibilitatea deconstruirii și reconstruirii diferitelor constructe identitare. Discursurile identitare, precum și diferitele ipostaze, se construiesc prin raportare la aspectele menționate, fiind surse indepuizabile de afirmare a identității, aceasta din urmă dobândind expresie în plan literar, deopotrivă.

Memoria se conjugă și ea cu tema exilului, a istoriei, a centrului, constituind o manieră de apărare, dar și de reconstituire, uneori, infidelă, a identității. Raportul memorie-uitare este ilustrat ca o permanentă luptă dintre cele două, una dintre acestea afirmându-și supremația. Memoria este structurată în cercuri concentrice, recuperarea trecutului, precum și a ipostazelor identitare anterioare, reliefându-se prin intermediul acesteia. Critica memoriei exprimă adesea un reproș, adus la adresa civilizației contemporane, relația memorie-uitare fiind de sorginte nietzsche-ană. Memoria văzută prin prisma temei istoriei, prin cea

a centrului și a eroticului, cunoaște în romanul central-european o ipostază nouă, și anume cea a nemuririi, întruchipând firul conductor al celor mai multe dintre operele mitteleuropene. Tema „gândirii captive” se asociază în opera lui Miłosz cu noțiunea de „ketman”, concept ilustrat în democrațiile populare, având un impact deosebit asupra evoluției identității individuale și colective. Analiza își propune reliefarea modalității în care s-au realizat aceste mutații generatoare ale unui profil identitar cultural deosebit, în diferite spații naționale, prin marile voci culturale care le-au reprezentat.

În Capitolul al III-lea - Literatura română de aderență central-europeană s-a realizat o analiză pe diverse paliere structurante ale lucrării, ceea ce a facilitat o prezentare a felului în care literatura română, prin scriitoriile aderență central-europeană și prin operele lor, atât cele confesive, cât și cele ficționale sau publicistice, interferează cu acest spațiu, intitulat generic, central-european, urmărindu-se modalitatea în care se construiește, se deconstruiește și reconstruiește identitatea la periferiile imperiale, extremități caracterizate de o relație aparte cu Centrul. Personajele sunt într-o perpetuă căutare, într-o perpetuă afirmare a unui alt Centru, dezrădăcinându-se, raportându-se permanent la ruptura decel inițial. Au fost selectați, pentru demersul analitic, scriitori aparținând aceleiași generații biologice sau unor generații biologice diferite, având ca liant legătura specială cu Ardealul sau cu Banatul, ambele foste teritorii ale Imperiului Habsburgic, prezentând similitudini atât în raportul stabilit cu valorile imperiale, cât și cu spațiul spre care s-au îndreptat spre a-și configura un alt Centru. Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga sau Sorin Titel ilustrează o modalitate constantă de raportare la centru, fie și implicit. Cronologic vorbind, primul dintr-o lungă serie, Ioan Slavici, scriitor puternic marcat de lumea moral-arhaică a statorniceii ardelenesti, exprimă o atitudine solidară cu sistemul de valori imperial, dar, printr-un proces de sciziune propriu „exilatului”, și-a afirmat, în timp, adeziunea față de spațiul de adopție. Pentru el, ca și pentru Liviu Rebreanu, părăsirea Ardealului,

vechiul centru, a însemnat promovarea altuia nou, ambii scriitori trecând printr-un proces al reconstrucției identitare, cel puțin la nivelul construcției discursive. Amândoi au murit departe de centralitatea inițială, creațiile acestora, atât cele confesive, cât și cele ficționale surprinzând fenomenul dezrădăcinării, al plecării de acasă, al înstrăinării, mișcările centrifugale și centripetale determinându-le traseul. Proza lui Slavici ilustrează modalitatea în care protagoniștii își structurează relația cu un Centru, fie că acesta este satul sau Viena imperială. Personajele pleacă de acasă sub impactul unei mișcări centrifuge, pentru ca ulterior să se reîntoarcă în centrul inițial. Una dintre operele scriitorului ardelean analizate este romanul **Mara** care, asemenea altor creații central-europene, evidențiază maniera în care eroii părăsesc Viena, sfidează centrul, dar și regulile, fiindu-le astfel hărăzită „o cădere în trup”⁴. Este cazul lui Hubăr și al soției sale, dar și cel al fiului său Națl și al Persidei. Hubăr, vienezul muncitor, se căsătorește cu o sârboaică care reușește să agonisească avere mai ales în perioada revoluției de la 1848, acel neamț din Viena mândrindu-se cu familia lui. El este un dezrădăcinat, care s-a îndepărtat de centrul imperial, l-a abandonat, pentru a se stabili la marginea Imperiului. Drumul devine o metaforă care leagă în mod simbolic centrul și marginea, pentru a contura identitatea personajelor. Națl, va face și el o călătorie de doi ani, pentru a putea deveni măcelar și pentru a putea pătrunde în casta patronilor. **Lumea prin care am trecut** circumscrie o lume a „statorniciei”⁵, un vechi univers care-și desfășura coordonatele între cele ale Imperiului, fiind „o călătorie în timp”⁶, autorul rememorând, prin intermediul fluxului amintirii, etape importante ale existenței sale. Se evidențiază legătura sa cu centrul, reprezentat de sat, dar și cu centrul imperial, cu Viena, care făcea din el un mândru cetățean al Imperiului.

⁴Cornel Ungureanu, **Mittleeuropa periferiilor**, Editura Polirom, Iași, 2002, p.160 .

⁵Mircea Popa, **Călătoria: o dimensiune a existenței slaviciene în Ioan Slavici interpretat de ...**, Conține articole , studii, pagini memorialistice de Tudor Arghezi, Ion Breazu, Ion Dodu Bălan, G. Călinescu, Ilarie Chendi, Șerban Cioculescu, ș. a., Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de C. Mohanu, Editura Eminescu, București, 1977, p. 233.

⁶Ioan Slavici, **Gândul meu**, în **Lumea prin care am trecut. Memorialistică. Publicistică**, Ediție și prefață de Constatin Mohanu, Editura Institutul Cultural Român, București, 2004, p. 107.

Confesiunea și ficțiunea ilustrează aceeași dezrădăcinare, autorul, asemenea personajelor sale, suferind o deplasare națională.

Liviu Rebreanu, fost ofițer al armatei austro-ungare și scriitor de limbă maghiară, în tinerețe, renunță la ambele cariere, se întoarce în Ardealul natal pentru a trece ulterior în țară, devenind cetățean și scriitor român. Autorul cunoaște un traseu complex al căutării identității, existența sa putând fi definită printr-o serie de acumulări succesive ale crizei sale identitare. Analiza a demonstrat maniera în care textul literar este unul compensatoriu, revenind în repetate rânduri în spațiul de extracție. Opera confesivă nu conține mărturii explicite ale experienței sale în armata chezaro-crăiască, accentul deplasându-se pe reconstruirea identității etnice și de scriitor odată cu trecerea în Țară. Romanele și nuvelele sale evidențiază, însă, ofițeri, soldați, adesea, dezrădăcinați, care parcurg adevărate aventuri ale cunoașterii de sine, traversând reale crize identitare. Statutul acestora este unul controversat, mozaicul de state multinaționale ale imperiului generând diverse ipostaze identitare indivizilor. Apostol Bologa, descendent al unei mari categorii de personaje mitteleuropene în tradiția celor ale lui Musil, Roth, Broch, întruchipează tipul ofițerului din armata austro-ungară care suferă o criză identitară, criză resimțită de toți locuitorii unui imperiu multinațional. Dezrădăcinarea, deplasarea națională este ilustrată și de către un alt erou al prozei rebreniene, Titu Herdelea. Plecarea acestuia de acasă, desprinderea de centrul inițial, se realizează treptat, tânărul ajungând la Sibiu, unde are impresia unei și mai evidente românități. Dezrădăcinarea se produce violent, protagonistul părăsind periferia Imperiului, pentru a se stabili dincolo, în Țară, în încercarea de a-și reconfigura un Centru nou. Liviu Rebreanu recuperează imaginea Centrului prin întoarcerea către secolul al XVIII-lea, al răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan, moment al exacerbării sentimentului național, acest aspect fiind evidențiat în romanul **Crăișorul Horia**, dar și în studiul intitulat sugestiv **Pe urmele Crăișorului**. Afirmarea identității în memorialistica și publicistica rebreniană demonstrează modalitatea și valoarea de

reconstrucție interioară prin care scriitorul se raportează la sat, Centrul inițial, dar și construcția de profunzime prin care despărțirea de universul rural-centru compensatoriu echivalează cu o scindare a personalității. Rebreanu suferă și el o deplasare națională și o reconstrucție identitară etnică și de scriitor, profesiunile sale estompând, până la anulare, evenimentele petrecute în armata chezarocrăiască, acesta îmbrăcând și el hainele cazone imperiale. **Jurnalul** rebrenian completează imaginea aventurii în căutarea identității, ilustrând, deopotrivă, etapele metamorfozei interioare a scriitorului.

Lucian Blaga conturând un profil identitar care se suprapune unui spațiu de elecțiune, afirmă că românii nu pot fi situați nici în apus, nici la răsărit, aceștia aflându-se pe „un pământ de cumpănă”⁷, alături de vecinii lor sârbi, bulgari, croați, ucraineni, definind astfel, metaforic, fragilitatea zonei, din punct de vedere concret geografic. Europa centrală desemnând, prin geneza imaginarului său, un teritoriu cu o geometrie labilă, care se caracterizează printr-o mobilitate extremă (de unde și obsesiva temă a exilului), printr-o flexibilitate extraordinară a frontierelor. Scriitorul român anticipează, prin definirea abiguității profilului unui teritoriu reproiectat în imaginar, sensul sintagmei *geometrie variabilă* atribuită zonei de către Jacques le Rider, dar și pe cel din expresia *de comunitate de destin în timp de criză*, expresie care se bucură de o largă circulație. Lucian Blaga prezintă, și el, similitudini existențiale și structurant identitar cu scriitorii zonei, deosebindu-se, însă, de aceștia prin tendința sa de îndepărtare față de tiparul unui imperiu crepuscular. Cornel Ungureanu notează că decadența imperială a atras după sine „implozia Centrului”⁸, aspect care presupune, în mod implicit reconfigurarea unui alt Centru. **Trilogia culturii** subliniază o serie de concepte cheie ale filozofiei blagiene, dar și a întregii sale opere, scriitorul vorbind de „un sentiment al

⁷Lucian Blaga apud Cornel Ungureanu, *op. cit.*, p. 188.

⁸*Ibidem*, p. 186.

spațiului”⁹, ca centru generator al unei culturi, sprijinindu-se în argumentarea lui pe sistemul filozofic al lui spenglerian. Tema ereziei, metaforele trimițând la centru, legătura cu spațiul matrice care ar putea fi satul, întoarcerea către imaginară anistorie sau retragerea în vârsta paradisiacă a copilăriei completează imaginarul literar central-european prezent în textele blagiene. Subcapitolul care analizează opera acestui scriitor, opera filozofică, cea autobiografică, dar și cea ficțională „demonstrează o încercare de îndepărtare de modelul imperial crepuscular, încorporând însă într-o manieră inedită tematica esențială central-europeană în creația sa.

Sorin Titel, scriitor de altă generație biologică decât cei menționați, și de altă formulă de creație, cunoaște o deplasare națională dinspre fosta provincie imperială către București, textele sale ilustrând tematica periferiilor, precum și modalitatea originală a acestora de a stimula evoluția identitară în urma contactului cu Celălalt, dimensiune imagologică restructurantă a sinelui. Imaginea Imperiului Habsburgic, armata chezaro-crăiască, Viena, se reflectă și în creațiile sale, însă dintr-o perspectivă derizorie, și protagoniștii lui Sorin Titel, ca și cei ai lui Slavici, suferă „o cădere în trup”. Proiecții ale marginalității, dar și ale marginalului se reflectă și în scriitura bănățeanului. **Lunga călătorie a prizonierului** este o operă care ilustrează marginalul, protagonist descendent al personajelor kafkiene, eroul își exprimă marginalitatea prin anularea identității, pierderea, deteriorarea memoriei. Imaginea provinciei, Banatul în cazul lui Sorin Titel, se reflectă în creațiile sale, subliniind un permanent și dureros dialog cu centrul, într-o permanentă deplasare simbolică către periferie.

O situație specială o ilustrează scriitorii români Emil Cioran și Herta Müller, scritoare de origine română, care s-au exilat, aceștia abordând în operele lor: (eseuri, confesiuni, romane, nuvele), tematica exilului într-un raport intim cu

⁹ Lucian Blaga, **Cultură și spațiu**, în **Trilogia culturii, Opere 9**, Editura Minerva, București, 1985, p. 100.

evoluția identității, în țara natală și în cea adoptivă. Acești scriitori, deveniți celebri prin creația din afara granițelor, construiesc, de asemenea, legături cu fostele periferii ale Monarhiei bicefale, prin tematica operelor, eseuri sau romane impregnate autobiografic, reflectând astfel, raportul față de un Centru, desprinderea față de acesta, precum și de-construirea și re-construirea identității.

Particularitățile exilului românesc au fost reliefate în lucrare prin operele celor doi scriitori selectați. Emil Cioran, reprezentând un Ardeal iubit și refuzat, în egală măsură, exprimă și el o atitudine solidară față de ceea ce a însemnat Imperiul Austro-Ungar, care l-a fascinat și l-a speriat deopotrivă, extincția acestuia provocându-i, implicit, un exil interior, căci slujitorul imperial, odată situat în afara monarhiei nu poate resimți decât o exilare. Franța a însemnat pentru scriitor o despărțire dureroasă față de idiomul matern și față de țară, alegând să scrie în limba franceză, cu toate că uneori o resimțea limitată. Înstrăinarea față de țară, față de limba română, presupune și o reconstruire a identității, eseurile acestuia reflectând modalitatea în care acest proces se desfășoară. Abandonarea patriei, a fostei provincii imperiale, este sinonimă cu o izgonire din Paradis, după cum sublinia Cornel Ungureanu, universul paradisiac părăsit cerându-se a fi recuperat, pas cu pas. Afirmarea marginalității sale se observă și în eseurile elaborate în țară, și în cele apărute în exil, Cioran va constata că Centrul mult râvnit, căutat la Paris, se găsește în altă parte decât se situează el, este, în același timp, exterior și interior, închis în spațiul memoriei. Opera publicată în exil reflectă o nostalgie a paradisului pe care autorul l-a părăsit, acesta încercând asiduu să-l reconstituie etapă cu etapă. Exilatul, spune Cioran, dorește să se afirme în țara adoptivă, pentru a se salva, poate renunța la trecut, dar nu și la nume, iar succesul este garantat prin renunțare la limba maternă și trecerea la idiomul francez, în cazul lui, o limbă de circulație internațională. El se rupe de amintiri, se desparte de sine, suferă o deplasare identitară. **Subcapitolul Emil Cioran Profil identitar între Rășinari și Paris** analizează eseuri ciroaniene, confesiuni, interviuri, scrisori, atât din perioada când

acesta era în țară, cât și din exil, demonstrându-se aventura căutării identității, reconstrucția acesteia în emigrație, afirmarea marginalității, dar și raportarea perpetuă la valorile imperiale, interiorizate ca normă.

Herta Müller, reprezentantă a comunității germanofone din Banat, se exilează din rațiuni politice în Germania. Statutul acestor scriitori este unul aparte, autoarea însăși își conștientiza marginalitatea, dialectul suab al satului, limba română și ulterior limba germană literară generând o identitate hibridă. Esecurile sale evidențiază stranițetea pe care o resimte scriitoarea odată ajunsă în Germania, când conștientizează că cei care constituiau minoritatea germanofonă din România nu se simțeau acasă nicăieri, adesea considerându-se musafiri în țara altora. Istoria își pune amprenta asupra individului, exilul fiind angoasant, romanele autobiografice, eseurile scriitoarei evidențiind deplasările identitare pe care le presupun aceste mutații marcate în plan politic și geocultural. Opera sa, atât cea confesivă, cât și cea ficțională se structurează asemenea creațiilor central-europene, pe baza câtorva aspecte definitorii, precum: tema identității, proiecțiile marginalității, experiența exilului și condiția exilatului, dezrădăcinarea, problematica limbii, nostalgia perifericului, copilăria, adolescența, călătoria, frontiera, memoria, tema provinciei, istoria, respectiv istoria personală în perioada dictaturii comuniste, subcapitolul dedicat acestei scriitoare surprinzând maniera în care aceste elemente mitteleuropene se reflectă în creațiile sale. Personalitatea celor care se formează la intersecția dintre două limbi, dintre două culturi exprimă hibridizarea culturală, aceste coordonate proiectându-se, de regulă, într-un spațiu intermediar, al confluențelor.

Concluziile subliniază fenomenul discontinuității, al rupturii(identitate/alteritate), dar și pe cel al continuității formelor literare, a modelelor de gândire ilustrând un spațiu cultural al multiplelor interferențe, al sintezelor, dar și al afirmării identitare, elemente identificabile, atât la nivelul de suprafață a textelor ilustrative, cât și în partea cea mai rezistentă a structurii de adâncime. Resursele

bibliografice nu pot fi epuizate, întrucât fenomenul Europa Centrală se reconfigurează cu rapiditate, dând naștere multiplelor persepective analitice. În planul formelor literare, dincolo de frontierele de gen, ficțiunea întâlnește, în textele autorilor central-europeni, în mod fericit, universul confesiv, element relevant pentru amprenta unui spațiu geo-politic sau afectiv asupra personalității unui individ.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

I. Corpus de texte analizate :

***Convorbiri cu Cioran.** Editura Humanitas, București, 2004 - Editions Gallimard, 1993 și 1995.

***Cioran. Inedit. Scrisori către Wolfgang Kraus (1971-1990)**, Traducere din germană, ediție îngrijită și note de George Guțu, Editura Humanitas, București, 2009.

***Emil Cioran, Scrisori către cei de-acasă**, Stabilirea textului Gabriel Liiceanu și Theodor Enescu, Traduceri din franceză de Tania Radu, Note și indici de Dan C. Mihăilescu, Editura Humanitas, București, 2004.

BLAGA, Lucian, **Elogiul satului românesc**, în **Isoade**, Opere 2, Text îngrijit, note și comentarii de Dorli Blaga și Petre Nicolau, Studiu introductiv de Ioan Holban, Chișinău, Editura Știința, 1995.

BLAGA, Lucian, **Hronicul și cântecul vârstelor**, în **Opere 2**, Text îngrijit, note și comentarii de Dorli Blaga și Petre Nicolau, Studiu introductiv de Ioan Holban, Chișinău, Editura Știința, 1995.

BLAGA, Lucian, **Lumina raiului în Poemele luminii, Poezii**, Editura Cartea Românească, București, 1982.

BLAGA, Lucian, **Luntrea lui Caron**, Editura Humanitas, București, 1990.

BLAGA, Lucian, **Pax Magna în Poemele luminii, Poezii**, Editura Cartea Românească, București, 1982.

BLAGA, Lucian, **Trilogia culturii**, în **Opere 9**, Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Studiu introductiv de Al. Tănase, Editura Minerva, București, 1985.

BROCH, Hermann, **Moartea lui Virgiliu**, Editura Univers, București 1975.

BROCH, Hermann, **Somnambului**, Editura Univers, București, 2000.

CANETTI, Elias, **Limba salvată. Istoria unei tinereți**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984.

CANETTI, Elias, **Orbirea**, Editura Polirom, Iași, 2004.

CIORAN, Emil, **Caiete I (1957-1965)**, Cuvânt înainte de Simone Boué, Traducere din franceză de Emanoil Marcu și Vlad Russo, Editura Humanitas, București, 1999-Ed. Gallimard, 1997.

CIORAN, Emil, **Caiete II (1966-1968)**, Traducere din franceză de Emanoil Marcu și Vlad Russo, Editura Humanitas, București, 1999.

CIORAN, Emil, **Caiete III (1967-1972)**, Traducere din franceză de Emanoil Marcu și Vlad Russo, Editura Humanitas, București, 1999.

CIORAN, Emil, **Cartea amăgirilor**, Editura Humanitas, București, 2007.

CIORAN, Emil, **Despre neajunsul de a te fi născut**, Traducere de Florin Sicoe, Editura Humanitas, București, 1995 - Editions Gallimard, 1973.

CIORAN, Emil, **Exerciții de admirație. Eseuri și portrete**, Traducere din franceză de Emanoil Marcu, Ediția a doua, revăzută Editura Humanitas, București, 1997- Gallimard, 1986.

CIORAN, Emil, **Ispita de a exista**, Traducere din franceză de Emanoil Marcu, Editura Humanitas, București, 2002-Gallimard, 1956.

CIORAN, Emil, **Istorie și utopie**, Traducere din franceză de Emanoil Marcu, Editura Humanitas, București, 2011.

CIORAN, Emil, **Pe culmile disperării**, Editura Humanitas, București, 1990.

CIORAN, Emil, **Schimbarea la față a României**, Editura Humanitas, București, 1990.

CIORAN, Emil, **Silogismele amărăciunii**, Traducere din franceză Nicolae Bărnă, Editura Humanitas, București, 1992-Ed. Gallimard, 1980.

CIORAN, Emil, **Tratat de descompunere**, Traducere din franceză de Irina Mavrodin, Editura Humanitas, București, 1996-Gallimard 1949.

CIORAN, Emil, **Țara mea**, Editura Humanitas, București, 1996.

GOMBROWICZ, Witold, **Journal, Tome I(1953-1958), II(1957-1960), III(1963-1964)**, Editions Bourgois, Paris, I(1953-1958), II(1957-1960), III (1963-1964).

GOMBROWICZ, Witold, **Trans-Atlantic**, Editura Rao, București, 2006.

KAFKA, Franz, **Jurnal**, Editura Rao, București, 2007.

KAFKA, Franz, **Procesul**, Editura Rao, București, 2002.

KUNDERA, Milan, **Cartea râsului și a uitării**, Editura Humanitas, București, 2008.

KUNDERA, Milan, **Cortina**, Editura Humanitas, București, 2008.

KUNDERA, Milan, **Gluma**, Editura Univers, București, 1992.

KUNDERA, Milan, **Identitate**, Editura Humanitas, București, 2005.

KUNDERA, Milan, **Ignoranța**, Editura Humanitas, București, 2006.

KUNDERA, Milan, **Imposibila ușurătațe a ființei**, Editura Humanitas, București, 2005.

KUNDERA, Milan, **Lentoarea**, Editura Humanitas, București, 2008.

KUNDERA, Milan, **Nemurirea**, Editura Humanitas, București, 2002.

KUNDERA, Milan, **Testamente trădate**, Editura Humanitas, București, 2008.

MIŁOSZ, Czesław, **Europa Natală**, Editura Univers, București, 1999.

MIŁOSZ, Czesław, **Gândirea captivă**, Editura Humanitas, București, 1999.

MÜLLER, Herta, **Animalul inimii**, (**Herztier**, 2006), Ediția a II-a Traducere de Nora Iuga, Editura Polirom, Iași, 2006.

MÜLLER, Herta, **Călătorie într-un picior**, (**Reisende Auf Einem Bein**, Hanser Verlag, München, 2009 pentru prezenta ediție), Traducere din germană de Corina Bernic, Editura Humanitas Fiction, București, 2010.

MÜLLER, Herta, **Leagănul respirației**, (**Atemschaukel**, Hanser Verlag, München, 2009 pentru prezenta ediție), Traducere din germană și note de Alexandru Al. Șaghian, Editura Humanitas Fiction, București, 2010.

MÜLLER, Herta, **Mereu aceeași nea și mereu aceeași neică**, (**Immer Derselbe und Immer Derselbe Onkel**, Carl Hanser Verlag, München, 2011 pentru prezenta ediție), Traducere din germană și note de Alexandru Al. Șaghian, Editura Humanitas Fiction, București, 2011.

MÜLLER, Herta, **Omul este un mare fazan pe lume**, (**Der Mensch ist ein großer Fasan auf der Welt**, 1986), Traducere din germană de Corina Bernic, Editura Humanitas Fiction, București, 2011.

MÜLLER, Herta, **Regele se-nclină și ucide**, (**Der König verneigt sich und tötet**, München, 2003 pentru prezenta ediție), Traducere și note de Alexandru Al. Șaghian, Editura Polirom, Iași, 2005.

MUSIL, Robert, **Omul fără însușiri, vol. I-V**, Editura Univers, București, 1995.

REBREANU, Liviu, **Amalgam, Cred**, în **Opere 15**, Ediție critică de Niculae Gheran, Stabilirea textului în colaborare cu Nedeea Burcă, **Metropole, Amalgam**, Editura Minerva, București, 1991.

REBREANU, Liviu, **Catastrofa în Golanii, Nuvele și Schițe**, Antologie, postfață și cronologie de Niculae Gheran, Editura Albatros, București, 1984.

REBREANU, Liviu, **Ciuleandra în Crăișorul Horia, Ciuleandra, Romane**, Editura Eminescu, București, 1985.

REBREANU, Liviu, **Crăișorul Horia** în **Crăișorul Horia, Ciuleandra**, Romane, Editura Eminescu, București, 1985 .

REBREANU, Liviu, **Domnul locotenent** în **Opere 1**, Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Nicolae Gheran și Nicolae Liu, Studiu introductiv de Al. Piru, Nuvele, Editura petru literatură, 1968 .

REBREANU, Liviu, **Hora morții** în **Golanii, Nuvele și Schițe**, Antologie, postfață și cronologie de Nicolae Gheran, Editura Albatros, București, 1984 .

REBREANU, Liviu, **Ion**, Editura Cartea Românească, București, 1979.

REBREANU, Liviu, **Ițic Ștrul, dezertor** în **Golanii, Nuvele și Schițe**, Antologie, postfață și cronologie de Nicolae Gheran, Editura Albatros, București, 1984.

REBREANU, Liviu, **Însemnări de-o zi (1909-1943)** în **Opere 16**, Ediție critică de Nicolae Gheran, Stabilirea textului în colaborare cu Nedeea Burcă, Editura Minerva, București, 1995.

REBREANU, Liviu, **La lumina lămpii**, Ediție îngrijită și comentată de Puia Florica Rebreanu și Nicolae Gheran, Editura Minerva, București, 1985.

REBREANU, Liviu, **Lauda țaranului român**, în **Opere 15**, Ediție critică de Nicolae Gheran, Stabilirea textului în colaborare cu Nedeea Burcă, **Metropole, Amalgam**, Editura Minerva, București, 1991.

REBREANU, Liviu, **Mărturisiri** în **Opere 15**, Ediție critică de Nicolae Gheran, Stabilirea textului în colaborare cu Nedeea Burcă, **Metropole, Amalgam**, Editura Minerva, București, 1991.

REBREANU, Liviu, **Opere 17**, Ediție critică de Nicolae Gheran, **Jurnal(1927-1944)**, Editura Minerva, București, 1998.

REBREANU, Liviu, **Opere 5**, Ediție critică de Nicolae Gheran, Addenda de Cezar Apreotesei și Valeria Dumitrescu, Pădurea spânzuraților, Editura Minerva, București, 1972.

REBREANU, Liviu, **Ostașul** în **Opere 1**, Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Nicolae Gheran și Nicolae Liu, Studiu introductiv de Al. Piru, Nuvele, Editura petru literatură, 1968.

REBREANU, Liviu, **Răscoala**, Editura pentru Literatură, București, 1962.

REZZORI, von Gregor, **Memoriile unui antisemit**, Editura Humanitas, București, 2008.

ROTH, Joseph, **Croquis de voyages. Récits**, Éditions du Seuil, Paris, 1994.

- ROTH, Joseph, **La Filiale de l'enfer. Ecrits de l'emigration**, Éditions du Seuil, Paris, 2005.
- ROTH, Joseph, **Marșul lui Radetzky**, Editura Univers, București, 1998.
- SLAVICI, Ioan, **Budulea Taichii** în Nuvele, Editura Minerva, București, 1982.
- SLAVICI, Ioan, **Închisorile mele**, Editura Alfa Paideea, București, 1996.
- SLAVICI, Ioan, **Lumea prin care am trecut. Memorialistică. Publicistică**, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.
- SLAVICI, Ioan, **Mara**, Editura Art, București, 2006.
- SLAVICI, Ioan, **Moara cu noroc** în Nuvele, Editura Minerva, București, 1982.
- SLAVICI, Ioan, **Pădureanca** în Nuvele, Editura Minerva, București, 1982.
- SLAVICI, Ioan, **Popa Tanda** în Nuvele, Editura Minerva, București, 1982.
- TITEL, Sorin, **Clipa cea repede**, Prefață și curriculum vitae de Elisabeta Lasconi, Editura 100+1 Gramar, București, 1998.
- TITEL, Sorin, **Dejunul pe iarbă** în Opere, I. Schițe și povestiri. Nuvele. Romane, Text stabilit, cronologie, note, comentarii, variante și repere critice de Cristina Balinte, Prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, București, 2005.
- TITEL, Sorin, **Femeie, iată fiul tău**, Editura Cartea Românească, București, 1983 ;
- TITEL, Sorin, **Lunga călătorie a prizonierului**, în Opere, I. Schițe și povestiri. Nuvele. Romane, Text stabilit, cronologie, note, comentarii, variante și repere critice de Cristina Balinte, Prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, București, 2005.
- TITEL, Sorin, **Pasărea și umbra** în Opere, I. Schițe și povestiri. Nuvele. Romane, Text stabilit, cronologie, note, comentarii, variante și repere critice de Cristina Balinte, Prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, București, 2005.
- TITEL, Sorin, **Țara îndepărtată** în Opere, I. Schițe și povestiri. Nuvele. Romane, Text stabilit, cronologie, note, comentarii, variante și repere critice de Cristina Balinte, Prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, București, 2005.
- ZWEIG, Stefan, **Correspondences**, vol. I, Éditions Grasset, Paris, 1995.

ZWEIG, Stefan, **Destruction d'un Coeur** în **Nouvelles**, traducere din germană de către Alzir Hella și Olivier Bournac, L'Harmattan, Paris, 1987.

ZWEIG, Stefan, **Journaux**, Éditions Belfond, Paris, 1986.

ZWEIG, Stefan, **La Pitié dangereuse**, în **Romans et Nouvelles**, Éditions Livre de Poche, Paris, 1991.

ZWEIG, Stefan, **Le Chandelier enterré**, în **Romans et nouvelles**, Éditions Livre de Poche, Paris, 1991.

ZWEIG, Stefan, **Lumea de ieri**, Editura Univers, București, 1988.

II. Lucrări teoretice. Studii despre Europa Centrală:

ALEXANDRESCU, Sorin, **Identitate în ruptură**, Editura Univers, București, 2000.

ANDERSON, Benedict, **L'imaginaire national. Réflexions sur l'origine et l'essor du nationalisme**, La Découverte, Paris, 1996.

ANGHELESCU, Irimia, Mihaela, **Dialoguri postmoderne**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.

ANTOFI, Simona, Doinița, Milea(coord.), **Frontiere culturale și literatură**, Editura Europlus, Galați, 2006.

ANTOHI, Sorin, **Civitas imaginalis. Istorie și utopie în cultura română**, Editura Litera, București, 1994.

BABEȚI, Adriana, **Banatul - un Eldorado între frontiere**, în **Identitățile de frontieră în Europa lărgită. Perspective comparate**, Iași, Polirom, 2008.

BABEȚI, Adriana, Ungureanu, Cornel, (coord.), **Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii**, Editura Polirom, Iași, 1997.

BABEȚI, Adriana, Ungureanu, Cornel, (coord.), **Europa Centrală. Memorie, Paradis, Apocalipsă**, Editura Polirom, Iași, 1998.

BAFOIL, François (dir.), **la Pologne**, Editure Fayard, Paris, 2007.

BARBU, Daniel (coord.), **Firea Românilor**, Editura Nemira, București, 2000.

BAUDRILLARD, Jean, GUILLAUME, Marc, **Figurile alterității**, Editura Paralela 45, Pitești-București, 2002.

BEAUPRETRE, Gérard (réd.), **Europe centrale. Réalité, mythe, enjeux XVIII-XX siècle Cahiers de Varsovie**, Editure de l' Université de Varsovie, Varsovie, 1991.

- BEAUVOIS, Daniel, **La Pologne : Histoire, société, culture**, Éditions de La Martinière, Paris, 2004.
- BECHTEL, Delphine et GALMICHE, Xavier, **Les Villes multiculturelles en Europe centrale**, Paris, Belin, 2008.
- BECHTEL, Delphine, **La Renaissance culturelle juive en Europe centrale et orientale 1897-1930. Langue, littérature et construction nationale**, Belin, Paris, 2002.
- BEHRING, Eva, **Scriitori români din exil, 1945-1989. O perspectivă istorico-literară**, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001.
- BIBO, István, **Misère des petits États d'Europe de l'Est**, Albin Michel, Paris, 1993.
- BINDER, Rodica, **La pândă. Dialoguri salvate**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- BRAGA, Corin,(coord.), **Concepte și metode in cercetarea imaginariului. Dezbaterile Phantasma**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- CONSTANTIN, Ticu, **Memoria autobiografică. Definierea sau redefinirea propriei vieți**, Editura Institutul European, Iași, 2004.
- CORBEA, Ileana, Florescu, Nicolae, **Resemnarea cavalerilor-reevaluări critice și memorialistice ale literaturii exilului**, Editura Jurnalul literar, 2002.
- CORNIS-POPE, Marcel, NEUBAUER, John (éds.), **History of the Literary Cultures of East-Central Europe: Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries: Types and Stereotypes**, Vol. IV, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam-Philadelphia,
- 2010.<http://books.google.ro/books?id=YINYI4iv4ecC&printsec=frontcover&dq=bibliogroup:%22History+of+the+Literary+Cultures+of+East-Central+Europe:+Junctures+and+Disjunctures+in+the+19th+and+20th+Centuries%22&hl=ro&sa=X&ei=DJyOT460PIGZOqSogNwK&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=bibliogroup%3A%22History%20of%20the%20Literary%20Cultures%20of%20East-Central%20Europe%3A%20Junctures%20and%20Disjunctures%20in%20the%2019th%20and%2020th%20Centuries%22&f=false>.
- CORNIS-POPE, Marcel, NEUBAUER, John (dir.), **History of literary Cultures of East-Central Europe: junctures et disjunctures in the 19th and 20th centuries, Volume III, The making and remaking of literary institutions**, Philadelphia/ Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 2007.

COTRUȘ, Ovidiu, **Despre ideea de continuitate în literatura Transilvaniei, în Meditații critice**, Editura Minerva, 1983.

DAVIES, Norman, **Histoire de la Pologne**, Fayard, Paris, 1986.

DELAPERRIÈRE, Maria (dir.) **Histoire littéraire de l'Europe médiane**, L'Harmattan, Paris, 1998.

DELAPERRIÈRE, Maria, BERNARD, Lory et Marés, Antoine (dir.), **L'Europe médiane: aux sources des identités nationales**, Institut d'études slaves, Paris, 2005.

DELAPERRIÈRE, Maria, **La littérature face à l'histoire: discours historique et fiction dans les littératures est-européennes**, L'Harmattan, Paris, Budapest, Torino, 2005.

DELAPERRIÈRE, Maria, **Littérature et émigration dans les pays d'Europe Centrale et orientale. Cultures et sociétés de l'Est**, L'Institut d'études slaves, Paris, 1996.

DELAPERRIÈRE, Maria, MARES, Antoine, **Paris „capitale culturelle” de l'Europe centrale? Les échanges intellectuels entre la France et les pays de l'Europe médiane. 1918-1939**, Institut d'études slaves, Paris, 1997.

DELAPERRIÈRE, Maria, **Postmodernisme en Europe centrale: la crise des idéologies**, L'Harmattan, Paris, Montréal, 1999.

DELSOL, Chantal et MASLOWSKI, Michel (dir.), **Histoire des idées politiques de l'Europe centrale**, PUF, Paris, 1998.

DELSOL, Chantal, **Les deux Europes**, Editions Du Sandre, 2007.

DELSOL, Chantal, MASLOWSKI, Michel et NOWICKI, Joanna (dir.), **Dissidences**, PUF, Paris, 2005.

DEMETRESCU, Camilian, **Exil**, Editura Albatros, București, 1997.

DEPROOST, Paul Augustin, VAN YPERSELE, Laurence, DELMOTTE-WATTHEE, Myriam, **Mémoire et identité. Parcours dans l'imaginaire occidental**, UCL Presses Universitaires de Louvain, Belgique, 2008.

DETHURENS, Pascal, **De l'Europe en littérature (1918-1939), Histoire des idées et critique littéraire vol. 401, Création littéraire et culture européenne au temps de la crise de l'esprit(1918-1939)**, Librairie Droz S.A., 11, rue Massol, Genève, 2001.

DOLINAR, Darko, JUVAN, Marko(eds.), **Writing literary history: selected perspectives from Central Europe**, Frankfurt am Main, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, Peter Lang, 2006.

DUBAR, Claude, **Criza identităților. Interpretarea unei mutații**, Editura Știința, Chișinău, 2003

DUCREUX, Marie-Élizabeth, **Histoire et nation en Europe centrale et orientale XIXe-XXe siècles**, Service d'Histoire de l'Education, INRP, 2000.

DUMITRU, Anton, **Culturi eleate și culturi heraclitice**, Editura Cartea Românească, București.

DUȚU, Alexandru, **Ideea de Europa și evoluția conștiinței europene**, Editura All, București, 1999.

FEJTŐ, François, **Requiem pour un Empire défunt**, Lieu commun, Paris, 1988.

FLORESCU, Nicolae, **Întorcerea proscrișilor**, Editura „Jurnalul literar”, București, 1998.

FLORESCU, Nicolae, **Noi, cei din pădure!-reevaluări critice ale literaturii exilului**, Editura „Jurnalul literar”, București, 2000.

FOUCHER, Michel (dir.), **Fragments d'Europe: Atlas de l'Europe médiane et orientale**, Fayard, Paris, 1991.

FOUCHER, Michel, **L'Obsession des frontières**, Librairie Académique Perrin, 2007.

FREDERIK, Tygstrup, ULRİK, Ekman (éds.), **Witness: Memory, Representation, And the Media in Question**, Museum Tusulanum Press, Copenhagen, 2008.
<http://books.google.ro/books?id=vrZYVqq3qsEC&printsec=frontcover&dq=bibliogrup:%22Carsten+Niebhur+Institute+publications%22&hl=ro&sa=X&ei=ao-OT7zcH8qCOoOe-dsK&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=bibliogrup%3A%22Carsten%20Niebhur%20Institute%20publications%22&f=false> .

GLODEANU, Gheorghe, **Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței**, Editura Libra, București, 1999.

HEYMANN, Florence, **Le Crepuscule des lieux. Identités juives de Czernowitz**, Stock, 2003.

JECHOVA- VOISINE, Hana, **Histoire de la littérature tchèque**, Fayard, Paris, 2001.

JOHNSTON, M. William, **Spiritul Vienei. O istorie intelectuală și socială 1848-1938**, Editura Polirom, București, 2000.

KLOCZOWSKI, Jerzy, Aleksium, Natalia, BEAUVOIS, Daniel, DUCREUX, Marie-SAMSONOWICZ, HENRYK, Elizabeth, WANDYCZ, Piotr, **Histoire de l'Europe du Centre-Est**, PUF, Paris, 2004.

LACATUȘU, Adrian, **Modernitatea conservatoare. Aspecte ale culturii Europei centrale**, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2009.

LE BOULICANT, Jannick, CACERES, Béatrice, **Exils et créations littéraires**, L'Harmattan, Paris, 2001.

LE RIDER, Jacques, **Mitteleuropa**, Editura Polirom, Iași, 1997.

LE RIDER, Jacques, **Europa Centrală sau paradoxul fragilității**, Editura Polirom, Iași, 2001.

LE RIDER, Jacques, **Introduction. La production du national en Europe centrale et orientale au XIXe siècle ou la conversion de la discontinuité en continuité** [«Mémoire et histoire en Europe centrale et orientale», Daniel Baric, Jacques Le Rider et Drago Rokсандić (dir.)] [Presses universitaires de Rennes, 2011, www.pur-editions.fr]

LEU, Valeriu, **Memorie, memorabil, istorie în Banat**, Editura Marineasa, Timișoara, 2006.

MAGOCSI, Paul Robert, **Historical Atlas of Central Europe, A History of East Central Europe**, Seattle, University of Washington Press, 2002.

MAGRIS, Claudio, **Danube**, Editure Gallimard, Paris, 1990.

MAGRIS, Claudio, **Le Mythe et L'Empire dans la littérature autrichienne moderne**, Editions Gallimard, Paris, 1991.

MANNING, Olivia, **Trilogia balcanică**, Editura Univers, București, 1996.

MARÈS, Antoine, **Lieux de mémoire en Europe centrale**, Institute d'études slaves, Paris, 2009.

MARÈS, Antoine, **Histoire des Tchêques et des Slovaques**, Editure Perrin, Paris, 2005.

MARÈS, Antoine (dir.), **Histoire et pouvoir en Europe médiane**, L'Harmattan, Paris, 1996.

MARIAN, Rodica, **Identitate și alteritate**, Editura Fundației culturale Ideea Europeană, București, 2005.

MARINO, Adrian, **Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România**, Editura Polirom, Iași, 2001.

MARINO, Adrian, **Prezențe românești și realități europene. Jurnal intelectual**, Ediția a II-a cu un post-scriptum al autorului, Editura Polirom, Iași, 2004.

MARTIN, Mircea (coord.), **Conferințele Cuvântul. Identitate românească-identitate europeană**, vol. I, Editura Cuvântul și Fundația Amfiteatru, București, 2008.

- MASLOWSKI, Michel (dir.), **Identité(s) de l'Europe centrale**, Institut d'études slaves, Paris, 1995.
- MASLOWSKI, Michel, DIDIER, Francfort, GRANDVOHL, Paul (dir.), **Culture et identité en Europe centrale. Canons littéraires et visions de l'histoire**, Institut d'études slaves, Paris, 2011.
- MEDYNSKE, Thierry, **Pour une Europe fédérale polycentrique**, text disponibil pe <http://www.europepolycentrique.org>.
- MICHEL, Patrick, **Europe centrale: la mélancolie du réel**, Editions Autrement, Paris, 2004.
- MILEA, Doinița, **Spațiul cultural și forme literare în secolul al XX-lea. Reconfigurări, vol. I. Aspecte ale mișcării formelor narrative**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005.
- MILEOSZ, Czeslaw, **Histoire de la littérature polonaise**, Edition Fayard, Paris, 1986.
- MINCZELES, Henri, **Une histoire des Juifs de Pologne. Religion, culture, politique**, La Découverte, Paris, 2006.
- MOUTON, Jean-Denis (dir.), **L'Union européenne en débat: visions d'Europe central et orientale**, Presses universitaires de Nancy, Nancy, 2004.
- MUTHU, Mircea, **Balkanismul literar românesc. Balcanitate și balcanism**, vol. III, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- MUTHU, Mircea, **Permanențe literare românești din perspectivă comparată**, Editura Minerva, București, 1986.
- NAUGHTON, D. James, **Traveller's literary companion to Eastern and Central Europe**, Print Publishing, Brighton, 1995.
- NEUMANN, Victor, **Ideologie și fantasmagorie**, Iași, Editura Polirom, 2001.
- NEUMANN, Victor, **Identități multiple in Europa regiunilor. Interculturalitatea Banatului**, Timișoara, Editura Hestia, 1997.
- NICOLET, Claude, **La Fabrique d'une nation. La France entre Rome et les Germains**, Perrin, Paris, 2003.
- NICULESCU, Adrian, **Din exil/după exil**, Editura Univers, București, 1998
- NOWICKI, Joanna, **L'Homme des confins: pour une anthropologie interculturelle**, CNRS Éditions, Paris, 2008.

- OPRIȘAN, Ion, **Izvoare folclorice și creație originală**, Editura Academiei R.S.R., București, 1970.
- OUELLET, Pierre, **Le soi et l'autre. L'énonciation de l'identité dans les contextes interculturels**, Collections Intercultures, Les Presses de l'Université Laval, Québec, Canada, 2002.
- POLLAK, Michael, **Viena 1900. O identitate rănită**, Editura Polirom, Iași, 1998
- POMIAN, Krzysztof, **L'Europe et ses nations**, Gallimard, Paris, 1990.
- POPA, Mircea, **Convergențe europene**, Editura Cogito, Oradea 1995.
- POTEL, Jean-Yves, **La fin de l'innocence: la Pologne face à son passé juif**, Editure Autrement, Paris, 2009.
- RENAN, Ernest, **Qu'est-ce qu'une nation? et autres écrits politiques**, Imprimerie nationale, Paris, 1999.
- RICOEUR, Paul, **Memoria, istoria, uitarea**, Editura Amarcord, Timișoara, 2001.
- RICOEUR, Paul, **Soi-même comme un autre**, Éditions du Seuil, Paris, 1991.
- ROMAN, Jöel, **Chronique des idées contemporaines: Itinéraire guidé à travers 300 textes choisis**, Éditions Bréal, 2000.
- RORATO, Laura, Anna Saunders (éds.), **The Essence and the Margin: National Identities and Collective Memories**, in **Contemporary European Culture** (Studia imagologica: comparative literature and European diversity: littérature comparée et diversité européenne: vergleichende Literaturwissenschaft und europäische Diversität, Vol. 15), Rodopi, Amsterdam-New York, 2009: http://books.google.ro/books?id=bK2WQacwtLgC&printsec=frontcover&hl=ro&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false .
- SELLIER, André, SELLIER, Jean, LE FUR, Anne, **Atlas des peuples d'Europe centrale**, Éditions La Découverte, Paris, 2002.
- SIMION, Eugen, **Ficțiunea jurnalului intim**, Editura Univers enciclopedic, București, 2001.
- SIMUȚ, Ion (ed.), **Valențe europene ale literaturii române contemporane**, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2007.
- ȘLEAHTIȚCHI, Maria, **Jocurile alterității**, Editura Cartier, Chișinău, 2002.
- STAROBINSKY, Jean, **Melancolie, nostalgie, ironie**, Editura Paralela 45, Pitești-București, 2002.

- SZUCS, Janö, **Les Trois Europes**, l'Harmattan, Paris, 1985.
- TODOROV, Tzvetan, **L'homme dépaysé**, Éditions du Seuil, Paris, 1996.
- TRAVERSO, Enzo, **La Pensée dispersée. Figures de l'exil judéo-allemand**, Éditions Léo Scheer, Paris, 2004.
- TUTIAUX-GUILLON, Nicole, NOURRISSON, Didier, **Identités, Mémoires, Conscience Historique**, Université de Saint-Etienne, 2003.
- UNGUREANU, Cornel, **Europa Centrală. Geografia unei iluzii**, Editura Curtea Veche, București, 2004.
- UNGUREANU, Cornel, **Geografia literaturii române, azi. vol. IV Banatul**, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.
- UNGUREANU, Cornel, **Imediata noastră apropiere**, vol. I, Editura Facla, Timișoara, 1980.
- UNGUREANU, Cornel, **Mircea Eliade și literatura exilului**, Editura Viitorul Românesc, București, 1995.
- UNGUREANU, Cornel, **Mittleeuropa periferiilor**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- VULTUR, Smaranda(coord.), **Banatul din memorie**, Editura Marineasa, Timișoara, 2008.
- VULTUR, Smaranda, **Istorie trăită, istorie povestită**, Editura Amarcord, Timișoara, 1997.
- VULTUR, Smaranda, **Lumi în destine. Memoria generațiilor de început de secol din Banat**, Editura Nemira, București, 2000.
- VULTUR, Smaranda, **Memoria salvată. Evreii din Banat, ieri și azi**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- WANDYCYZ, Piotr, Stefan, **The Price of Freedom: A History of East Central Europe from the Middle Ages to Present**, Edition Routledge, London, 1993.
- ZAHARIA, Constantin, **La parole mélancolique. Une archéologie du discours fragmentaire**, Editura Universității, București, 1996.
- ZUB, Alexandru(ed.), **Identitate și alteritate în spațiul cultural românesc**, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1996.
- ZUB, Alexandru, **Istorie și finalitate. În căutarea identității**, Editura Polirom, Iași, 2003.

III. Referințe critice:

- AGARD, Oliver, **Elias Canetti. L'explorateur de la mémoire**, Éditions Belin, Paris, 2003.
- ALEXANDRU, George, **La sfârșitul lecturii**, vol. I-II, Editura Cartea Românească, 1978.

ANTONESEI, Liviu, **Repere pentru o filosofie a culturii**, în **Lucian Blaga-cunoaștere și creație. Culegere de studii**, Editura Cartea Românească, București, 1987.

ARDELEAN, Virgil, **Opinii. Prozatori și critici**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.

BABEȚI, Adriana, Ungureanu, Cornel(coord.), **Sacher Masoch**, Seria Caiete, Editura Polirom, Iași, 1999.

BĂICUȘ, Iulian, **Esența înfricoșătoare a lui Franz Kafka**, Editura Universității din București, 2006.

BĂLAN, Ion, Dodu, **Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare**, Editura Albatros, București, 1985.

BALOTĂ, Nicolae, **De la Ion la Ioanide**, Editura Eminescu București, 1974.

BĂLU, Ion, **Lucian Blaga**, Editura Albatros, București, 1985.

BĂLU, Ion, **Viața lui Lucian Blaga**, Editura Libra, București, 1996.

BĂNCILĂ, Vasile, **Portrete și semnificații**, Editura Capricorn, București, 1987.

BAUER, Karin, **Patterns of Consciousness and Cycles of Self-destruction. Nation, Ethnicity and Gender in Herta Müller's Prose**, in **Patricia Herminghouse**, Magda Mueller (éds.), *Gender and Germanness: Cultural Productions of Nation (Modern German Studies - A Series of the German Studies Association, Vol. 4)*, Berghahn Books, 1997. http://books.google.ro/books?id=bPMoHOqS_NEC&printsec=frontcover&dq=bibliogr+oup:%22Modern+German+Studies+-+A+Series+of+the+German+Studies+Association+,+Vol+4%22&hl=ro&sa=X&ei=SJKOT8fkHc2WOrSf5e4K&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=bibliogroup%3A%22Modern%20German%20Studies%20-%20A%20Series%20of%20the%20German%20Studies%20Association%20%2C%20Vol%204%22&f=false

BELLU, Pavel, **Blaga în marea trecere**, Editura Eminescu, București, 1970.

Bouverrese, Jaques, **L'homme probable. Robert Musil, le hasard, la moyenne et l'escargot de l'Histoire**, Éditions de l'Éclat, 1993.

BRAGA, Corin, **Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare**, Institutul European, Iași, 1998.

BREAZU, Ion, **Prefață la Ioan Slavici, Nuvele**, vol. I-II, Editura pentru literatură, 1956

BUGARIU, Voicu, **Analogon. Eseuri și disociații**, Editura Cartea Românească, București, 1981.

BUGNARIU, Teofil, Domșa, Ioan, Vatamaniuc, Dimitrie, **Ioan Slavici, Biobibliografie**, Editura enciclopedică română, București, 1973.

CESEREANU, Ruxandra, **T(z)ara mea. Stereotipii și prejudecăți**, Institutul Cultural Român, București, 2006.

CIOCÂRLIE, Ciocârlie, **În căutarea centrului pierdut**, Editura Art, București 2010 .

CIOCÂRLIE, Corina, **Lupta metecului cu sine în În căutarea centrului pierdut**, Editura Art, București, 2010.

CIOCÂRLIE, Corina, **O hoinăreală la periferie, în În căutarea centrului pierdut**, Editura Art, București, 2010.

CIOCÂRLIE, Livius, **Eseuri critice**, Editura Facla, Timișoara, 1983.

CIOCÂRLIE, Livius, **Fragmente despre vid**, Editura Cartea Românească, București, 1992.

CIORAN, Emil, **Revelațiile durerii**, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1990.

CODRESCU, Adrian, **Disparația lui „afară”. Un manifest al evadării**, Editura Univers, București, 1995.

COLȚESCU, Viorel, **Lucian Blaga și morfologia spengleriană a culturii, în Lucian Blaga-cunoaștere și creație. Culegere de studii**, Editura Cartea Românească, București, 1987.

COMETTI, Jean-Pierre, **L’homme exact. Essais sur Robert Musil**, E.D.S., Paris, 1997.

COOPER, Thomas, **Herta Müller: Between Myths of Belonging** , in John Neubauer, Borbála Zsuzsanna Török (éds.), **The Exile and Return of Writers from East-Central Europe: A Compendium**, Walter de Gruyter, Berlin, 2009.

COSTEA, Ioan, **Sfășitul istoriei după Cioran**, EuroPress Group, București, 2009.

CROHMĂLNICEANU, Ov. S, **Cinci prozatori în cinci feluri de lectură**, Editura Cartea Românească, București, 1984.

CRUCEANU, Ada D., **Porunca fiului: eseu asupra prozei lui Sorin Titel**, Editura Hestia, Timișoara, 1997 .

CUBLEȘAN, Constantin, **Romancierul Rebreanu**, Editura Viitorul Românesc, București, 2001.

DE ROUX, Dominique, **Gombrowicz**, Editions de l’Herne, Paris, 1971.

DECIU, Andreea, **Nostalgiiile identității**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000.

DIACONU, A. Mircea, **Cui i-e frică de Emil Cioran?**, Editura Cartea Românească, București, 2008.

DIMISIANU, Gabriel, **Nouă prozatori**, Editura Eminescu, București, 1977.

DRAGOSTE, Cosmin, **Herta Müller-metamorfozele terorii**, Editura Aius, Colecția Exegesis, Craiova, 2007.

Enescu, Radu, **Franz Kafka, monografie**, Editura pentru Literatură Universală, 1968, ediția a II-a, Aion, 2006.

Gană, George, **Opera literară a lui Lucian Blaga**, Editura Minerva, 1976.

GHERAN, Nicolae, **Liviu Rebreanu prin el însuși**, Editura Academiei, București, 2008.

GHERAN, Nicolae, **Rebreanu, amiaza unei vieți**, Editura Albatros, București, 1989.

GHERAN, Nicolae, **Sertar. Evocări și documente**, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.

GHERAN, Nicolae, **Tânărul Rebreanu**, Editura Albatros, București, 1986.

GLODEANU, Gheorghe, **Poetica romanului românesc interbelic. O posibilă tipologie a romanului**, Editura Libra, București, 1998.

GOMBROWICZ, Rita, **Gombrowicz en Argentine 1939-1963**, Denoël, Paris, 1984.

GOMBROWICZ, Rita, **Gombrowicz en Europe 1963-1969**, Denoël, Paris, 1988.

Grappin, Pierre(éd.), **Stefan Zweig, 1881-1942**, Didier Editions, 1982 (Actes du colloque tenu a l'université de Metz), décembre, Paris, 1981.

GRUIA, Bazil, **Lucian Blaga. Inedit. Efigii documentare**, vol. I, II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.

HAINES, Brigid, „Subjectivity (un)bound: Libuše Moníkováand Herta Müller”, in Keith Bullivant, Geoffrey Giles, Walter Pape (éds.), *Germany and Eastern Europe: Cultural Identities and Cultural Differences (Yearbook of European Studies, Vol. 13)*, Rodopi, Amsterdam-Atlanta, 1999, <http://books.google.ro/books?id=jXKk-gs-VNEC&printsec=frontcover&hl=ro#v=onepage&q&f=false>

HOLBAN, Ioan, **Profiluri epice contemporane**, Editura Cartea Românească, București, 1987.

HUSAR, Alexandru, **Lucian Blaga între amintire și actualitate**, Princeps Edit, Iași, 2008.

ILIN, Stancu, **Liviu Rebreanu în agora**, Editura Minerva, București, 1988.

ILIN, Stancu, **Liviu Rebreanu în atelierul creației**, Editura Minerva, București, 1985.

JECHOVA-VOISINE, Hana(coord.), **Le roman tchèque dans le contexte international. Memoire et tradition dans la prose contemporaine**, Actes du Colloque international, 18,19,20 janvier, Paris, Presses de l'Université de Paris, Sorbonne, 1990.

LAFAYE, Jean-Jacques, **Stefan Zweig, un aristocrat juif au Coeur de l'Europe**, Éditions du Félin, Paris, 1999.

LĂSCONI, Elisabeta, **Oglinda aburită, oglinda lucioasă sau Sorin Titel: universul creației**, Editura Amarcord, Timișoara, 2000.

LIICEANU, Gabriel, **Itinerariile unei vieți: E. M. Cioran**, Ediția a II-a, Humanitas, București, 2001.

LIVIU, Malița, **Alt Rebreanu**, Editura Cartimpex, Cluj-Napoca, 2000.

MAGRIS, Claudio, **Loin d'où**, Éditions du Seuil, Le Seuil, 2009.

MĂNUCĂ, Dan, **Liviu Rebreanu sau lumea prezumtivului**, Editura Moldova, Iași, 1995.

MARCEA, Pompiliu, **Ioan Slavici**, Editura pentru literatură, București, 1965; ediția a treia, Editura Facla, București, 1978.

MARIȘ, Ion, **Lucian Blaga-clasicizarea expresionismului românesc**, Imago, Sibiu, 1998.

Marven, Lyn, „So fremd war das Gebilde”: The Interaction between Visual and Verbal in Herta Müller’s Prose and Collages”, in Julian Preece, Frank Finlay, Ruth J. Owen (éds.), *New German Literature: Life-writing and Dialogue With the Arts (Leeds-Swansea Colloquia on Contemporary German Literature, Vol. 1)*, Peter Lang, Bern, 2007, pp. 123-142. <http://books.google.ro/books?id=ib10ZfFcJT4C&printsec=frontcover&dq=bibliogroup:%22Leeds-Swansea+Colloquia+on+Contemporary+German+Literature%22&hl=ro&sa=X&ei=Y42OT4O0BsihOoGTPOMK&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=bibliogroup%3A%22Leeds-Swansea%20Colloquia%20on%20Contemporary%20German%20Literature%22&f=false>

MAXIM, Danciu(coord.), **Ioan Slavici în perspectiva criticii actuale**, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2006.

MICU, Dumitru, **Literatura română la începutul secolului XX**, Editura pentru Literatură, 1964.

MIHĂILESCU, Dan C., **Despre Cioran și fascinația nebuniei**, Editura Humanitas, București, 2010.

MIHĂILESCU, Dan C., **Îndreptări de stânga**, Editura Humanitas, București, 2005.

MORAR, Cornel, **Lucian Blaga. Monografie**, antologie comentată, receptare critică, Editura Aula, Brașov, 2004.

MORGENSTERN, Soma, **Fuite et fin de Joseph Roth. Souvenirs**, traduit de l’allemand par Denis Authier, Éditions Liana Levi, Paris, 1997.

MUTHU, Mircea, **Dinspre Sud-Est**, Editura Libra, București, 1999.

MUTHU, Mircea, **Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998.

MUTHU, Mircea, **Lucian Blaga. Dimensiuni răsăritene**, Editura Paralela 45, Cluj-Napoca, 2000.

MUTHU, Mircea, **Ochiul lui Osiris**, Dialoguri, Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2010.

Necula, Ion, **Cioran de la identitatea popoarelor la neantul valah**, Editura Saeculum I.O, București, 2003.

OPRIȘAN, Ion, **Lucian Blaga printre contemporani**, Editura Minerva, București, 1979.

PETREU, Marta, **Despre bolile filozofilor**, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2009.

PETREU, Marta, **Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”**, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 1999.

PHILIPPE, Chardin, **Musul et la littérature européenne**, Presses Universitaires de France, Paris, 1998.

PIȚU, Luca, **Sentimentul românesc al urii de sine**, Editura Institutul European, Iași, 1991.

POPA, Mircea, **Lucian Blaga-spațiul polemic**, în *Estuar*, E.D.P., București, 1995.

POPESCU, Magdalena, **Slavici**, Editura Cartea Românească, București, 1977.

POPOVICI, Vasile, **Lumea lui Slavici și transparența interioară**, în *Lumea personajului*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1997.

RACHIERU, Adrian, Dinu, **Sorin Titel-Scriitorul și umbra**, Editura Timpul, Reșița, 1995.

RAICU, Lucian, **Liviu Rebreanu**, E.P.L., 1967.

RAICU, Lucian, **Printre contemporani**, Editura Cartea Românească, București, 1980..

RESCHIKA, Richard, **Introducere în opera lui Emil Cioran**, Traducere de Viorica Nișcov, Editura Saeculum, București, 1998.

ROȘCA, Elisabeta, **Sorin Titel: ciclul bănățean**, Editura Univers, București, 2000.

RUJA, Alexandru, **Toposul ardelean în proza lui Ioan Slavici**, în *Ipostaze critice*, Editura Excelsior, 2001.

SĂNDULESCU, Al., **Introducere în opera lui Rebreanu**, Editura Minerva, București, 1976.

SASU, Aurel, **Liviu Rebreanu, sărbătoarea operei**, Editura Albatros, 1978.

SIMUȚ, Ion, **Liviu Rebreanu și contradicțiile realismului**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2010.

- SIMUȚ, Ion, **Liviu Rebreanu. Monografie**, Antologie comentată, receptare critică, Editura Aula, București, 2001.
- SIMUȚ, Ion, **Rebreanu dincolo de realism**, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 1997.
- TISMĂNEANU, Vladimir, Mihăieș, Mircea, **Vecinii lui Franz Kafka. Romanul unei nevroze**, Editura Polirom, Iași, 1998.
- TITEL, Iosif, **Viața lui Sorin Titel**, Editura Cartea Românească, București, 1991.
- TODORAN, Eugen, **Realismul tragic în opera lui I. Slavici**, în **Secțiuni literare**, Editura Facla, 1973.
- TOMUȘ, Mircea, **Proiecția mitologică a unui destin istoric: Mara în Romanul romanului românesc. Vol. I, În căutarea personajului**, Editura Gramar, București, 1999.
- UNGHEANU, Mihai, **Arhipelag de semne**, Editura Cartea Românească, București, 1975.
- UNGUREANU, Cornel, **Emil Cioran și fidelitatea contrariilor**, în **La vest de Eden. O introducere în literatura exilului**, Editura Amarcord, Timișoara, 1995.
- VAIDA, Mircea, **Lucian Blaga. Afinități și izvoare**, Editura Minerva, București, 1975.
- VARTIC, Ion, **Cioran naiv și sentimental**, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Colecția „Plural M”, Editura Polirom, Iași, 2011.
- VATAMANIUC, Dumitru, **Lucian Blaga, Contribuții documentare la biografia sa și a operei**, Mihai Dascăl Editor, București, 1998.
- VATAMANIUC, Dimitrie, **Ioan Slavici și lumea prin care a trecut**, Editura Academiei, 1968 ; **Opera literară**, Editura Academiei, București, 1970.
- VIGHI, Daniel, **Sorin Titel, Micromonografie critică**, Editura Aula, Brașov, 2000.
- VINTILESCU, Virgil, **Idila slaviciană**, Editura Didactică și Pedagogică, 1999.
- VLAD, Ion, **Lectura romanului**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.
- VOLLE, Jacques, **Gombrowicz, bourreau martyr**, Christian Bourgeois Editeur, Paris, 1972.
- WHITE, John J., „A Romanian German in Germany: The Challenge of Ethnic and Ideological Identity in Herta Müller’s Literary Work”, in David Rock, Stefan Wolff (éds.), *Coming Home to Germany?: The Integration of Ethnic Germans from Central and Eastern Europe in the Federal Republic*, Berghahn Books, 2002, pp. 171-187, <http://books.google.ro/books?id=jZQRHYgnJe0C&printsec=frontcover&dq=bibliogroup:%22Culture+and+Society+in+Germany%22&hl=ro&sa=X&ei=eZaOT8ejFceg-waqkYD->

Dw&ved=0CEoQ6AEwBA#v=onepage&q=bibliogroup%3A%22Culture%20and%20Society%20in%20Germany%22&f=false

ZACIU, Mircea, **Pentru o nouă lectură a lui Slavici**, în **Bivuaș**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1964.

ZAMBRANO, Maria, **Confesiunea-gen literar (Cu cinci scrisori inedite de la Emil Cioran)**, traducere românească de Mariana Sipoș, Editura Amarcord, Timișoara, 2001.

IV. Dicționare, istorii, antologii, enciclopedii:

****Eugen Simion comentează pe Paul Zarifopol, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Mihai Ralea, Șerban Cioculescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Editura Recif, Colecția Scriitori români comentați, 1994.**

****Ioan Slavici interpretat de... .** Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de C. Mohanu, Editura Eminescu, 1977. Conține articole, studii, pagini memorialistice de Tudor Arghezi, Ion Breazu, Ion Dodu Bălan, G. Călinescu, Ilarie Chendi, Șerban Cioculescu, ș. A., Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de C. Mohanu, Editura Eminescu, București, 1977.

****Pro și contra Emil Cioran: între idolatrie și pamflet.** Antologie, cuvânt și note de Marin Diaconu, Editura Humanitas, București, 1998.

BERSANI, Jacques (dir.), **Anthologie des littératures européennes du XIXe - XX e siècle**, Hachette, Paris, 1995.

BOUHERET, Claude(coord.), **Atlas littéraire des pays d'Europe centrale et orientale**, Les Editions Noir sur Blanc, 2009.

CALINESCU, G., **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**, Editura Fundației Regale, București, 1941.

DÉCULTOT, Elisabeth, Espagne, Michel, Le Rider, Jaques(dir.), **Dictionnaire du monde germanique**, Bayard, Paris, 2007.

FERRÉOL, Gilles, Jucquois, Guy(coord.), **Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale**, Editura Polirom, Iași, 2005.

MANOLESCU, Florin, **Enciclopedia exilului literar românesc 1945-1989**, Editura Compania, București, 2003.

MUNTEANU, George, **Istoria literaturii române, Epoca marilor clasici**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.

NEGOIȚESCU, Ion, **Istoria literaturii române**, vol. I, Editura Minerva, București. 1991.

POP, Ion, **Dicționar analitic de opere literare românească, A-D**, Ediția a doua revăzută și adăugită. Casa Cărții de Știință, 2000 : E-L, 2000, M-P , 2001.

POPA, Mircea, **Reîntoarcerea la Ithaca: scriitori [români] din exil**, Editura Globus, București, 2000.

RADULESCU, D., Șt., **Dicționarul personajelor lui Liviu Rebreanu**, Editura Ramida, 1995.

SIMION, Eugen, **Scriitori români de azi**, III, Editura Cartea Românească, București, 1984.

ULICI, Laurențiu, **Scriitori români din afara granițelor țării**, Editura Uniunea Scriitorilor prin Fundatia Luceafarul, 1996.

UNGUREANU, Cornel, **Proza românească de azi**, Editura Cartea Românească, București, 1985.

VIANU, Tudor, **Arta prozatorilor români**, Editura Contemporană, București, 1941, **Opere, 5**, Studii de stilistică, antologie, note, postfață de Sorin Alexandrescu, text stabilit de Corneila Botez, Editura Minerva, București, 1975.

ZACIU, Mircea, PAPAHAĞI, Marian, SASU, Aurel (coord.), **Dicționarul scriitorilor români**, Editura Albatros, București, 2002.

V. Articole

„Friedrich Naumann și Mitteleuropa” articol disponibil pe <http://constiinte.ro/friedrich-naumann-și-mitteleuropa>

„Mitteleuropa” articol disponibil pe <http://www.universalis.fr/encyclopedie/mitteleuropa>

„Canetti Elias (1905-1994)” articol disponibil pe <http://www.universalis.fr/encyclopedie/elias-canetti/1-une-identite-europeenne/>

„Exil et mémoire” articol disponibil pe <http://www.universalis.fr/encyclopedie/litteratures-de-l-exil/2-exil-et-memoire/>

„Europe centrale et orientale/L'Europe centrale et orientale : un champ d'étude aux frontières mouvantes” articol disponibil pe <http://cercec.ehess.fr/document.php?id=333>

„Le prix Nobel de littérature va à l'Allemagne”, site internet de l'Ambassade d'Allemagne, articol disponibil

pehttp://www.tunis.diplo.de/_Zentrale_20Komponenten/Ganze_Seiten/fr/Kultur/Herta_Mueller_Literaturnobelpreis_fr.html?site=32551.

„Les 20 derniers lauréats du Nobel” în revista *Le nouvel observateur*, articol disponibil pe <http://bibliobs.nouvelobs.com/actualites/20091008.BIB4141/les-20-derniers-laureats-du-nobel.html> .

„PORTRAIT - Herta Müller, une vie sous la dictature”, *Le Point.fr*, articol disponibil pe <http://www.lepoint.fr/culture/2009-10-08/portrait-herta-muller-une-vie-sous-la-dictature/249/0/384180> .

BABEȚI, Adriana, „Provincia inter confinia : Un paradis aux confins, le Banat” în *Cultures d'Europe centrale*, No. 4, textes reunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe

BARON, Clémentine, „Animal du coeur, de Herta Müller” în *Le magazine littéraire*, articol disponibil pe <http://www.magazine-litteraire.com/content/critique-fiction/article?id=21416> .

BECHTEL, Delphine et Galmiche, Xavier (dir.), „Le Mythe des confins”, Centre interdisciplinaire de Recherches centre-européennes, Université Paris-Sobonne, Paris, 2004 (numéro special de *Cultures d'Europe centrale*, n°4).

BECHTEL, Delphine et Galmiche, Xavier (dir.), „Le Voyage dans les confins”, Paris, Centre interdisciplinaire de Recherches centre-européennes, Université Paris-Sobonne, Paris, 2003 (numéro special de *Cultures d'Europe centrale*, n°3).

BECHTEL, Delphine et Galmiche, Xavier (dir.), „La Destruction des confins”, Centre interdisciplinaire de recherché centre-européennes(CIRCE), Université Paris-Sorbonne, Paris, 2005 (n° spécial de *Cultures d'Europe Centrale*, n°5).

BECHTEL, Delphine et Galmiche, Xavier et Maréchal, Arnault (éd.), „Figures du marginal dans les literatures centre-européennes”, Université Paris-Sorbonne, UFR d'études germaniques et UFR d'études slaves, Paris, 2001 (numéro special de *Cultures d'Europe centrale*, n°1).

BECHTEL, Delphine, „Le marginal de Prague à Łódź. Individu et communauté chez Franz Kafka et Yisroel Rabon” în *Cultures d'Europe centrale*, No. 1, textes réunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe http://www.circe.paris-sorbonne.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=51:marginal-de-prague-a-lodz&catid=23:cdc1&Itemid=31

BECHTEL, Delphine, „Le mythe de la Galicie, de la disparition à la résurrection (virtuelle)” în *Cultures d'Europe centrale*, No. 4, textes reunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe http://www.circe.paris-sorbonne.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=61:mythedeconfins&catid=26&Itemid=34

BECHTEL, Delphine, GALMICHE, Xavier (dir.), „Villes multiculturelles en Europe centrale, Lieux communs de la multiculturalité urbaine en Europe centrale” în "Cultures d'Europe centrale", No 8, disponibil pe

BOLDEA, Iulian, „Rebreanu și categoria organicului”, în *Vatra*, XXIV, 1994, iunie.

BORBELY, Ștefan,, „Despre Rebreanu”, *Apostrof*, 1994, nr.3-4, p. 46-47.

BRENDLE, Chloé, „La Bascule du souffle, de Herta Müller”, în *Le magazine littéraire*, 10/01/2011, articol disponibil pe <http://www.magazine-litteraire.com/content/critique-fiction/article?id=18133> .

CERNAT, Paul, „Comentarii critice : Subteranele identității lui Cioran” în *România literară*, nr. 22 din 2012, articol disponibil pe http://www.romlit.ro/subteranele_identitii_lui_cioran,

CIOBANU, Nicolae, „Lunga călătorie a prizonierului”, *Luceafărul*, nr. 16/17, aprilie, 1971.

CIOCĂRLIE, Corina, „Spațiul protector”, *România literară*, nr. 3/16 ianuarie, 1987.

CORBEA-HOISIE, Andrei, „Le Voyage colonisateur de Karl Emil Franzos en « Semi-Asie » ” în *Cultures d'Europe centrale*, No. 3, textes reunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe http://www.circe.paris-sorbonne.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=45:cdc3-corbea&catid=25&Itemid=33

CROHMĂLNICEANU, Ov. S., „Femeie, iată fiul tău”, *Viața românească*, nr. 11/noiembrie, 1983.

CZERNY, Boris, „Le complexe du cinquième coin - La destruction des confins dans la littérature juive soviétique, des années 1930 à 1970” în "Cultures d'Europe centrale", No. 5, textes reunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.) articol consultat pe 2.03.2012, disponibil pe

D.C. , „Mais qui est donc Herta Müller?” în revista *Le nouvel observateur*, articol disponibil pe <http://bibliobs.nouvelobs.com/romans/20091009.BIB4172/mais-qui-est-donc-herta-muller.html>.

DE OLIVEIRA, Claire, traductrice, „Herta Müller a reçu le prix Nobel de littérature 2009: le discours”, în *Le nouvel observateur* articol disponibil pe <http://bibliobs.nouvelobs.com/essais/20091210.BIB4594/herta-muller-a-recu-le-prix-nobel-de-litterature-2009-le-discours.html> .

DE TREGOMAIN, Pierre, „Le syndrome du peuple élu : Les Saxons de Transylvanie et la destruction des confins”, în "Cultures d'Europe centrale", No. 5, textes reunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe

DIACONU, Marin, *Despre corespondența lui Emil Cioran, I. Centenar Emil Cioran (1911–2011)* Studii de Istorie a filosofiei românești, vol. VII, Coordonator: Viorel Cernic, Ediție îngrijită de: Mona Mamulea, Aparat bibliografic de Titus Lates, studiu disponibil pe http://filosofieromaneasca.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Lates,%20Titus%20-%20Emil%20Cioran,%20lecturi%20din%20tinerete.pdf .

DIMISIANU, Gabriel, „Dejunul pe iarbă”, *Gazeta literară*, nr.36/5, septembrie, 1968.

DOINAȘ, Ștefan-Augustin, Tipurile alterității, *România literară*, nr. 39. 1991.

DROZ, Jacques, L'Europe centrale, Evolution historique de l'idée de « Mitteleuropa ». studiu disponibil pe http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ahess_0395-2649_1963_num_18_3_421024_t1_0602_0000_1

DUPRE, Lucille, „Le prix Nobel de littérature décerné à Herta Müller” în *Le magazine littéraire*, articol disponibil pe <http://www.magazine-litteraire.com/content/club-lectures/article.html?id=14527> .

GALMICHE, Xavier, BECHTEL, Delphine, „Figures du marginal dans les littératures centre-européennes” în *Cultures d'Europe centrale*, No. 1, textes reunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe http://www.circe.paris-sorbonne.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=50:figures-du-marginal&catid=23:cdc1&Itemid=19

GHEO, Radu, Paul, „Banatul-de la «Mica Americă» la «Mica Uniune Europeană» “ articol disponibil pe <http://www.memoriabanatului.ro/index.php?page=studii>, consultat la 10.06.2012.

GLODEANU, Gheorghe, „Liviu Rebreanu într-o nouă lectură”, în *Familia*, 1994, nr.3, martie. <http://bibliobs.nouvelobs.com/essais/20091210.BIB4594/herta-muller-a-recu-le-prix-nobel-de-litterature-2009-le-discours.html>.

HADERLAP, Maja, „L’angle de la Mitteleuropa-Une réminiscence”, în „Cultures d’Europe centrale” Hors-série No. 2, textes réunis par Bernard Banoun http://www.circe.paris-sorbonne.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=183:langle-de-la-mitteleuropa&catid=32&Itemid=30

HEDEȘAN, Otilia, „Fețele unei identități reinventate. Obiceiuri tradiționale în Banat” articol disponibil pe <http://www.memoriabanatului.ro/index.php?page=studii/feele-unei-identiti-reinventate>, consultat la data de 23.04.2012.

HURTIN, Jean, „Herta Müller, le sacre d’une résistante” 01/11/2009, *Le magazine littéraire*, n°491, articol disponibil pe <http://www.magazinelitteraire.com/content/recherche/article?id=14739>.

IOANID, Doina, „Șase zile în Polonia” în *Observator cultural*, nr. 459/2009, articol, consultat la data de 21.03.2010, disponibil pe http://www.observatorcultural.ro/Ţase-zile-in-Polonia*articleID_21164_articles_details.html.

KOVACSHAZY, Cécile, „Timișoara, le petit Vienne de Banat”, în *Germanica*, p. 105- p.114, nr. 431/2008, articol disponibil pe *Germanica* [En ligne], mis en ligne le 1 décembre 2010, Consulté le 19 août 2012, URL : <http://germanica.revues.org/565>.

KREISSLER, Félix, „Vienne 1900- Réalité et mythe”, în *Austriaca*, nr. 50 din octombrie 2000.

LANDROT, Marine, „Herta Müller, prix Nobel de littérature 2009”, *Télérama*, nr. 3172, articol disponibil pe <http://pblanc.blog.espresso.repubblica.it/lidia/lettere/page/2/>.

LĂSCONI, Elisabeta, „Dincoace și dincolo de Viena sau lumea lui Sorin Titel”, *Caiete critice*, nr. 1/2000.

LĂSCONI, Elisabeta, „Moara cu noroc sau biruirea balaurului”, în *Adevărul literar și artistic*, Anul XI, nr. 605, februarie 2002.

Macé- SCARO, Joseph, „En exil” în *Le magazine littéraire*, nr. 496, din 04/2010, articol disponibil pe <http://www.magazine-litteraire.com/mensuel/496/exil-01-04-2010-18922>.

MAGRIS, Claudio, «Je suis un écrivain de la frontière» “, în *Le magazine littéraire*, no.466, 1/07/2007.

MORARU, Cornel *Receptarea critică a operei lui Cioran*, articol disponibil pe http://www.upm.ro/cercetare/studia%20website/Studia_nr_3_integral.pdf.

MORARU, Cornel, „Sinestezii critice”, în *Vatra*, 1997, nr. 2.

NEUMANN, Victor, „Perspective comparative asupra filosofiei multiculturale”, *Caietele Echinox*, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

NUȘFELEAN, Olimpiu, „Racordare la pulsul estetic al zilei”, în *Minerva*, 1994, nr.37, august.

ONȚELUȘ, Gabriel, „Identitatea fluidă a lui Cioran” în *România literară*, nr. 15 din 2001, articol disponibil pe http://www.romlit.ro/identitatea_fluid_a_lui_cioran .

PÂRVULESCU, Ioana, „Memoriile lui Nadeau: Witold Gombrowicz” în *România literară*, nr. 3/2000, articol disponibil pe http://www.romlit.ro/memoriile_lui_nadeau_witold_gombrowicz.

PETRESCU, Liviu, „Liviu Rebreanu și conceptul organicului”, în *Steaua*, 1994, nr. 4-5.

POPA, Mircea, „Triumful organicului”, în *Literatorul*, an IV, NR. 23-25, p. 143-145, 1994, 25 iulie-5 august.

R.V., „L'étrange parcours de Herta Müller” în revista *Le nouvel observateur*, articol disponibil pe <http://bibliobs.nouvelobs.com/romans/20091008.BIB4146/1-039-etrange-parcours-de-herta-muller.html> .

SALAT, Levente, „Multiculturalismul în Europa Centrală și de Est” în *Observator cultural* , nr. 434, iulie, articol disponibil pe http://www.observatorcultural.ro/Multiculturalismul-in-Europa-Centrala-si-de-Est*articleID_20211-articles_details.html .

SIMION, Eugen, „Proza lui Sorin Titel”, *Luceafărul*, nr. 2/14 ianuarie, 1978.

SMORAG-GOLDBERG, Malgorzata, „Langue perdue, langue retrouvée ou le détour trans-atlantique de Gombrowicz” în *Cultures d'Europe centrale*, No. 1, textes réunis par Bechtel, Delphine, Galmiche, Xavier (dir.), articol disponibil pe http://www.circe.paris-sorbonne.fr/index.php?option=com_content&view=article&id=52:langue-perdue-langue-retrouvee&catid=23:cdc1&Itemid=19

SPIRIDON, Monica, „Topographies imaginaires et identités culturelles: la Ville-Texte”, în *Caietele Echinox*, vol. III, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

UNGHEANU, Mihai, „Țara înderătată”, *Luceafărul*, nr. 23/8, iunie, 1974.

UNGUREANU, Cornel, „Istoria literaturii din Banat. Momentele inaugurale”, articol disponibil pe <http://www.memoriabanatului.ro/index.php?page=studii/istoria-literaturii-din-banat-momentele-inaugurale>, consultat la data de 11.05.2012.

UNGUREANU, Cornel „Geopolitica și geografia literară”, în *România literară*, nr. 18 din 2004, articol consultat la data de 10.05. 2010, disponibil pe http://www.romlit.ro/geopolitica-i-geografia_literar

UNGUREANU, Cornel, „Câteva note despre Sorin Titel”, *Orizont*, nr. 48/29, noiembrie, 1985.

UNGUREANU, Cornel, „Clipa cea repede”, *Orizont*, nr. 41/11 octombrie ,1979.

UNGUREANU, Cornel, „Despre geografia literară eminesciană, Epifanii ”, în *Luceafărul* , Miercuri, 12 iunie, 199 , p. 8-9.

UNGUREANU, Cornel, Slavici și arta autodistrugerii la români. Cazul „Mara”, în *Luceafărul*, nr. 3 (393), 27 ianuarie 1999, p.12-13.

VELEA, Stan, „Centenar Witold Gombrowicz – «Un nebun răzvrătit»“ în *România literară*, nr. 43/2004, articol, consultat la data de 25.05.2011, disponibil pe http://www.romlit.ro/centenar_witold_gombrowicz_un_nebun_rzvrtit .

ZAMFIR, Mihai, „Slavici prozatorul Biedermeier”, în *România literară*, nr. 30/2009.

VI: RESURSE ELECTRONICE

http://www.detambel.com/f/index.php?sp=liv&livre_id=462

http://www.lexpress.fr/culture/livre/herta-muller-nobel-surprise_793195.html

<http://www.la-croix.com/prd-jsp.bayardweb.com/Le-Nobel-de-litterature-a-l-Allemande-Herta-Muller/article/2396406/5548>

http://www.nonfiction.fr/article-3166-ecrire_la_peur_au_ventre.htm

<http://www.larevuedesressources.org/-herta-muller-prix-nobel-de-litterature-2009.119-.html>

<http://fricfracclub.com/spip/spip.php?article475>

<http://www.oevresouvertes.net/spip.php?rubrique11>

http://www.inalco.fr/ina_gabarit_rubrique.php3?pub=1&id_rubrique=1876&cat_rub=57

<http://cercec.ehess.fr/document.php?id=333>

<http://www.uclouvain.be/271120.html>

<http://www.magazine-litteraire.com/content/recherche/article?id=14527> .

<http://www.magazine-litteraire.com/content/recherche/article?id=15663> .

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMP/OSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
CERCETĂRII
TINERETULUI
ȘI SPORTULUI

OPOSDRU

Elaborarea acestei teze a fost realizata cu suportul financiar al proiectului POSDRU cod 88/1.5/S/61445 - Eficientizarea activității studenților din cadrul ciclului de studii doctorale EFICIENT.